

Divadelník

Eine Gesellschaft, die zwei Minuten Finsternis nicht verträgt, kommt ohne mein Schauspiel aus ("Společnost, která nevydrží dvě minuty temnoty, se obejde bez mé hry"). To napsal Thomas Bernhard v jednom ze svých telegramů po přerušení vystoupení na festivalu v roce 1972 v Salcburku. [1] Jeden z nejvlivnějších rakouských prozaiků a dramatiků 20. století se stal také tvrdým kritikem degradace společnosti a kultury. S pomocí svých postav boří mýty o báječném a bezstarostném životě v Rakousku, boří zažité falešné ideály.

Thomas Bernhard se narodil v Nizozemsku, byl vychován svými prarodiči (jeho dědeček — Johannes Freumbichler, slavný spisovatel té doby). Později, po přestěhování do Salcburku, žil a studoval na internátní škole. A v osmnácti letech mohl zemřít na tuberkulózu. [2] Události dětství a mládí a dědova životní filozofie ovlivnily hlavní témata jeho her a románů — existenciální samota, konfrontace se smrtí, mlčení, izolace.

Hra *Divadelník* je o stárnoucím herci ze státního divadla, který chce předvést svou komedii o lidskosti, dát poučnou přednášku, ale sám toto lidství nechce poslouchat. Děj se odehrává v malém uzavřeném prostoru tanečního sálu. Název hotelu "U Černého jelena" (*Schwarzer Hirsch*) napovídá, že hra je narážkou na festival z roku 1972. Hotel *Goldener Hirsch* (*U Zlatého jelena*) se nachází v historickém centru Salcburku nedaleko městské části, kde se festival koná. Fiktivní město Utzbach je **tvrději** srovnáváno se skutečným městem. Butzbach se nachází ve střední části Německa a od svých obyvatel nedostává téměř žádné nadšené recenze. Navíc se tam skutečně konaly neoficiální dny černého pudinku (*die Blutwursttage*) a téměř žádné kulturní akce. [3]

Po celou dobu hraní se vede "spor" o zhasínání nouzového osvětlení, protože bez úplné tmy nelze vytvořit požadovaný divadelní/umělecký efekt. Právě s touto situací souvisí skandál na Salcburském festivalu (*Notlicht-Skandal*). Ve hře *Der Ignorant und der Wahnsinnige* je scéna s rozbíjením nádobí a to by měl divák pouze slyšet. Během premiéry představení (režie — Claus Peymann) nebyla (v souladu se zákonem) zhasnuta všechna světla a nenastala ta správná atmosféra. [4] Bruscon sice dostal povolení toto světlo zhasnout, ale nedokázal zaujmout diváky víc než přírodní katastrofa.

Brusconův vztah k rodině a jeho uvažování o ženách, společnosti, neuznání génia jsou založeny na obrazu Freumbichlera a dovedeny až do absurdity. Znovu a znovu odpuzuje a přitahuje ostatní postavy (fyzicky i verbálně), nutí je sloužit jeho myšlence, vlastně si je podmaňuje. Jeho dlouhé monology přecházejí v dialogy se sebou samým, zatímco mlčení ostatních vyjadřuje sociální nerovnost a bezmoc. Postavy již nerozumí tomu, kdo je oslovován a o čem, a to vede k chybám a selhání komunikace. Ale takový projev moci je spíše nikoli skutečnou autoritou, ale pokusem o útěk z reality, v níž není velkým géniem zastiňujícím Goetha, ale obyčejným člověkem, který neprožil svůj život naplno. Hluboko uvnitř to chápe, ale přesto pilně přesouvá těžiště problému na ostatní:

BRUSCON *"vždycky poznáme
kdo byli jejich otcové
to je to co deprimuje dítě
Bohužel není na vás obou vidět
že máte za otce Bruscona
velkého herce státních scén"* [5]

Hra se skládá ze čtyř scén, jejichž děj (nebo spíše jedna omezená situace) se odehrává v omezeném prostoru po omezenou dobu. Postavy se uzavřely do svého osobního světa a žijí v něm bez možnosti dostat se ven. Bruscon sám přiznává, že je ve vězení, do kterého sám dobrovolně přišel. Zradil svůj sen, svůj způsob života, začal dělat něco, co nenávidí a nedokáže ani pochopit, proč to udělal.

BRUSCON *"kdybych tak jen moh čepovat pivo
bílé vyhrnuté rukávy
a čepovat pivo
být šťasten"* [6]

Všichni jsou nečinní. A řeč se stává plnohodnotnou postavou, s její pomocí se mohou osoby vyjadřovat, deklarovat svou existenci, prožívat situaci a chápat ji. Toto vnitřní napětí se projevuje neustálým opakováním slov a frází. Každá myšlenka zde musí být vyslovena mnohokrát, aby mohla dosáhnout nové hloubky.

Kvůli izolovanosti světa postav a jejich frází vznikají časté zobecňování – oni si ani nedokážou představit, co by mohlo být jinak. Například Bruscon bez překvapení a váhání prohlašuje, že Hitler je zobrazen všude v této místnosti, aniž by nahlížel do obrázků. [7]

Celý text ve hře je rozdělen do krátkých rytmických řad, podobně jako v poezii. Jednu z důležitých rolí hraje hudba a zvuky (například hromy ve třetí a čtvrté scéně). Zcela chybí interpunkční znaménka a dělení do vět, vytváří se pocit ústní řeči, kde se člověk může kdykoliv pozastavit nebo prudce změnit myšlenkový tok. Ale někdy se po emotivních frázích objeví velká písmena, která nutí čtenáře zastavit se na určitém místě.

[1] *Salzburger Landestheater*. [online]

[2] *Thomas Bernhard* [online]

[3] LIERE, Judith. *Potenzierte Provinz*. [online] *Theatertreffen-Blog*. 14.5.2010.

[4] *Salzburger Landestheater*. [online]

[5] BERNHARD, Thomas. *Theatermacher*. 1984. (překlad TOMEŠ, Vladimír. *Divadelník*. vyd. Praha: DILIA. 1988). s. 62.

[6] BERNHARD, Thomas. *Theatermacher*. 1984. (překlad TOMEŠ, Vladimír. *Divadelník*. vyd. Praha: DILIA. 1988). s. 120.

[7] ТИМОЩУК, Мария Николаева. *К вопросу о языковом своеобразии пьес Томаса Бернхарда*. [online] RGGU Bulletin 11 (54)/2010. *Scientific journal*. ISSN 1998-6769. s. 259-269

Zdroje

BERNHARD, Thomas. *Theatermacher*. 1984. (překlad TOMEŠ, Vladimír. *Divadelník*. vyd. Praha: DILIA. 1988).

LIERE, Judith. *Potenzierte Provinz*. [online] *Theatertreffen-Blog*. 14.5.2010. Dostupné z: <https://theatertreffen-blog.de/blog/potenzierte-provinz/>

Salzburger Landestheater. [online]

Dostupné z: <https://www.salzburger-landestheater.at/de/seiten/das-notlicht-ein-skandal.html>

Thomas Bernhard [online] Dostupné z: <https://thomasbernhard.at/>

ТИМОЦУК, Мария Николаева. *К вопросу о языковом своеобразии пьес Томаса Бернхарда*. [online] RGGU Bulletin 11 (54)/2010. *Scientific journal*. ISSN 1998-6769.

Dostupné z: <https://www.rsuh.ru/vestnik/ifkv/no-11-2010.php>